

■ FÓRUM ■

Jak zachránit rybnářství

Daniel Pauly o rychlé devastaci mořských ekosystémů a stavů ryb.

Být pesimistou v otázce budoucnosti světové rybní populace není těžké. Globální úlovky mořských ryb, které se po druhé světové válce rychle zvyšovaly, koncem osmdesátých let stagnovaly a od té doby se neustále snižují. Tento pokles se přitom bude jen obtížně zastavovat.

Rapidní snižování stavů mořských ryb je nevyhnutelným důsledkem stále důmyslnějších průmyslových technologií, které drancují rybní populaci, neboť poplávká stoupá. Stoupá proto, že se zvyšuje počet obyvatel na zeměkouli a rostou jejich příjmy. V rozvinutých zemích byl pokles stavů ryb až dosud maskován nabídkou mořských produktů, jež dříve nebyly dostupné, například lososa z průmyslového chovu, a také mohutným dovozem ryb z rozvojových zemí.

Nadměrný rybnolov však přerostl ve vážný problém také v rozvojových zemích. Rybnářské společnosti z celého světa proto musí v dohledné budoucnosti přistoupit na některé bolestné změny. Zřetelnou známkou problémů je přitom jev zvaný »vyčítávání rybní potraviny sítle« – stále rostoucí tendence lovit rybní a měkkýše ze samotného dna mořského potravního řetězce. Tito tvorové bývali kořistí větších ryb, které byly cílem rybnolovu dříve.

Tento trend poskytuje málo kvalitní náhrady vysoce kvalitních ryb, na něž jsme byli kdysi zvyklí, a neúprosně nás v budoucnu dovede až k chytání planktonu, zejména medúz. Ano, medúzy, které kdysi představovaly specialitu konzumovanou v oblasti východní Asie, se dnes loví rovněž v Atlantickém oceánu a vyvážejí se napříč světadly. Rybnářský průmysl sám o sobě nedokáže proces »vyčítávání« zvrátit, nemluvě o argumentech komentátorů, kteří by měli být s tímto problémem lépe obeznámeni. Dánský politický analytik Bjørn Lomborg například v knize Skeptický environmentalista citoval údaje zveřejněné Organizací OSN pro výživu a zemědělství (FAO), podle nichž světové úlovky ryb stoupají. Lomborg na základě těchto čísel argumentuje, že pokud úlovky rostou, pak musí být příslušné ekosystémy i přes varování expertů v dobrém stavu.

Lomborg se však mýlí i experti mají pravdu. Dnes totiž víme, že zdánlivý nárůst světových úlovků ryb v devadesátých letech byl způsoben silně nadsazenými údaji, které FAO poskytla Čína. Kromě toho víme, že úlovky ryb mohou zůstat vysoké (a dokonce tomu tak obvykle bývá) i tehdy, když se stavy ryb drasticky snižují. Důkazem budíž stav tresek u východokanadského pobřeží, jejichž úlovky byly vysoké až do chvíle, kdy se tamní rybnářství musela zavřít, neboť v moři nezůstaly prakticky žádné rybní.

Nejde ale jen o nadměrné úlovky. Mnohé dnes užívané metody rybnolovu – především používání vlečných sítí – doslova drásají přirozené prostředí, na něž jsou rybní odkázány. V důsledku toho se některé rybní hejna vytěžovaná tímto způsobem zřejmě již neobnoví, bez ohledu na kvóty či jiné metody regulace úlovků.

Budoucí nedostatek ryb by v principu mohla zmírnit akvakultura – průmyslový chov ryb a dalších vodních organismů. Akvakultura ovšem zahrnuje dva diametrálně odlišné druhy činnosti.

Jeden typ akvakultury se věnuje chovu škeblí, jako jsou ústřice nebo mušle, případně sladkovodních ryb jako kapr či tilapie. Rybní stravu, dostupnou spotřebitelům, doplňuje rostlinnými produkty. Protože je tato akvakultura rozšířena převážně v rozvojových zemích (zejména v Číně, ale i ve státech, jako jsou Filipíny nebo Bangladéš), je navíc levným zdrojem živočišných bílkovin přesně tam, kde je ho zapotřebí.

Druhý typ akvakultury zahrnuje chov masožravých ryb, jako jsou losos či mořský okoun, a stále častěji také výkem tuňáků v zajetí. Jelikož se lososi, okouni i tuňáci žijí masem, z ekologického hlediska jde o lvy a vlky moře. Pokud jsou lososi krmeni pouze rostlinným krmivem, jako je sójové maso, nerostou dobře a jejich maso nakonec vypadá i chutná jako tofa. Pokoušet se krmít tuňáky čimkoliv jiným než rybami nemá vůbec smysl.

Čím rozšířenější bude tento druh akvakultury, tím bude pro lidi méně levných ryb, jako jsou sardinky, slanečci,

makrely nebo ančovičky. Chov masožravých druhů spíše zvyšuje, než snižuje tlak na stavy volně žijících ryb. Rozvinuté země – kde tento druh akvakultury převládá – jsou v důsledku toho nuceny dovážet obrovské množství masa z ryb ulovených a zpracovaných v rozvojových zemích.

Jedním z důvodů, proč provozovatelům akvakultury takové jednání prochází, je skutečnost, že veřejnost pokládá všechny tyto činnosti za podobné a domnívá se, že všechny rozšiřují světovou nabídku ryb. Tak tomu ovšem není.

Ještě stále je čas zachránit rybnářský průmysl. Ale jen když přestane být pokládán za zdroj donekonečna se zvyšující nabídky ryb pro donekonečně rostoucí lidskou populaci a stane se zdravým doplňkem rostlinné stravy. Takto transformované rybnářské společnosti budou navíc menší, budou zpracovávat rybní nejen z rezervací, ale i chráněných oblastí oceánů, které musíme zříditi, abychom umožnili mořským ekosystémům a přírodním druhům uvinit si obnovit svou někdejší hojnost. Jinak tak se s námi o ni opět budou moci dělit.

© PROJECT SYNDICATE, červenec 2003

Daniel Pauly je profesorem rybnářství v Centru pro rybnolov při Univerzitě Britské Kolumbie v kanadském Vancouveru a hlavním badatelem projektu Moře kolem nás zabývajícím se studiem dopadů celosvětového lovu ryb na mořské ekosystémy.